

Eve Alender, Kairit Henno, Annika Hussar, Peeter Päll, Evar Saar
NIMEKORRALDUSE ANALÜÜS

Haridusministeeriumi ja Eesti Keele Instituudi
koostööleping 10-10/346 (2002)

Eesti Keele Instituut
Tallinn 2002

NIMEKORRALDUSEST ÜLDISELT

Nimekorraldust käsitatakse tavaliselt keelekorralduse allosana, ent võrreldes üldise keelekorraldusega on tal mitmeid erijooni:

- a) nimekorralduses on tähtsam osa mitmesugustel juriidilistel aspektidel, kuivõrd paljusid nimesid (isiku-, koha- ja ärinimed) registreeritakse ametlikult ja seepärast on neile mingi staatuse andmiseks vajalik sätestada see õigusaktides (nimeseadustes);
- b) nimed ületavad hõlpsamini keelepiire ja nende korraldamises on oluline osa nimekirjutuse põhimõtetel, samuti on nimekorralduses suur tähtsus rahvusvahelisel koostööl.

Nimekorraldus on põhimõtete ja praktiliste abinõude süsteem, mis peab riigi ja ühiskonna huvides kaasa aitama nimede põhifunktsiooni täitmisele. Põhifunktsioon tuleneb nime enda definitsioonist, mis levinuimal kujul sisaldab järgmist: *nimi on nominaalfraas, mis ökonoomsel viisil, atribuutatsiooni vältides, eraldab üksikobjekti tema tülikalt sarnaste liigikaaslaste seast* (Saari 1963 põhjal).

Nimekorraldus hõlmab kolme aspekti, mis nime funktsiooniga seotud:

- 1) nimeobjekt e nime denotaat, s.o olend, ese või nähtus, mida nimega tähistatakse;
- 2) nimi (tähis) ise;
- 3) nimetamise akt e see, mille abil luuakse seos nime ja nimeobjekti vahel.

Neist **nimeobjekt** huvitab nimekorraldust eeskätt sedavõrd, kuivõrd täpselt on see piiritletud. Kohanimede puhul on nt tähtis fikseerida nime nn toimeulatus, s.o kui suurt ala mingi nimega tähistatakse; raskusi võib nt olla soode, metsade ja muude pindalaobjektide, samuti jõgede, tänavate jm joonobjektide täpse ulatuse määratlemisel. Külanimede taastamisel on probleem see, kuhu ja kuidas tõmmata külade omavahelised piirid.

Nimele e tähisele endale keskendub nimekorralduse põhitähelepanu. See tähendab nimede keelelise aspekti korrastamist: nimede normimine, s.o ühe kindla kirjakuju fikseerimine (õigekirjutus, nime transkriptsioon / transliteratsioon, murdeliste nimekuju arvestamine jne), nimede keelsus, nimesüntaks (struktuur, nt eesti asustusnimedele on iseloomulik omastavaline mall), nimetarvitus (sh kohakäänete tarvitus), nimemallid (isiku ametlikus nimes esineda võivad osised: eesnimi, perekonnanimi, isanimi, sugukonnanimi jms).

Nimetamise akt tähendab eelkõige nimekorralduse juriidilisi aspekte, s.o. õigusakte, mille ülesandeks on fikseerida ametlike nimede panemise kord ja pädevus, kehtestada reeglid nimede tarvitamiseks ametlikus asjaajamises jne. Ent nimekorraldust huvitavad siin ka nt nimevaliku kriteeriumid, mida ei saa alati õigusaktidega reguleerida.

Nimekorraldust võib organisatsiooniliselt ja eesmärgiasetuselt jagada kaheks:

- 1) **riiklik nimekorraldus** — seaduseelnõude jm õigusaktide väljatöötamine nimede ja ametlike nimetuste kasutamise kohta, samuti eri õigusaktide mõistekasutuse ühtlustamine sel alal; koostöö Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni nimekorraldus-süsteemiga;
- 2) **teaduslik nimekorraldus** — eriuuringud nimede ja muude nimetuste teooria ning funktsioneerimise alal; koostöö rahvusvahelise onomastikateaduse võrguga; nimede korrastamise põhimõtete väljatöötamine, nimede ja muude nimetuste kasutamise ekspertiis.

Riikliku nimekorralduse eest vastutavad eeskätt riigiasutused (Siseministeerium, Haridusministeerium, Keeleinspeksioon, riiklikud registrid jt), teadusliku nimekorralduse eest vastavad uurimisasutused (Eesti Keele Instituut, Tartu Ülikool, Võru Instituut jt).

Nimekorralduse objektiks on **nimed** – keelendite rühm, mille piiritlemine iseenesest pole päris vaidlustamatu. Kuigi isiku- ja kohanimed on kõige selgemad nime prototüübid ja samuti arvatakse suhteliselt üksmeelselt nimede alla mütoloogilised nimed (isikunimede analoogid), taevakehade ja maailmaruumi nimed (kohanimede analoogid), asutuste, ettevõtete ja organisatsioonide nimed (Eesti praeguses õigus-terminoloogias ärinimed), tootenimed, trükiste ja perioodiliste väljaannete nimed (*Keel ja Kirjandus* jms), siis mitmel juhul on tegemist kokkuleppelise piiriga. Eesti keeles ja meile lähedase kultuuriruumi keeltes ei arvata nimedeks ajalõigunimetusi (krononüüme, nt *jaanuar, teisipäev, jaanipäev*), rahvaste ja keelte nimetusi (etno- ja lingvonüüme, nt *eestlased, poola keel*), erialade nomenklatuuritermineid (nt geoloogilise stratigraafia termineid, keemiliste ainete nimetusi, Mendelejevi tabeli elemente) jms. Seda piiri kajastab suhteliselt hästi ka suure ja väikese algustähe kasutamine, kuigi nn käändumatu omadussõna kategooria on seda piiri isegi teadlike keelekasutajate jaoks ähmastanud.

Nimetus on mis tahes objekti või objektiliiki tähistav keelend. Tavaks on vastandada nimesid ja nimetusi, kuid täpsemas käsitluses tuleks lähtuda arusaamast, et nimed on nimetuste alamhulk. S.t nimed on liik nimetusi, ent mitte kõik nimetused pole keelises mõttes nimed.

Lähtudes nimede ja nimetuste liikidest, mida nimekorraldus hõlmab, võib eristada veel järgmisi allsuundi:

- 1) kohanimekorraldus;
- 2) isikunimekorraldus;
- 3) ärinimekorraldus;
- 4) muude nimede korraldus.

Neist on seni enim tulemusi saavutatud kohanimekorralduses, vähim tagajärjekalt on tegeldud ärinimedega. Muude nimede korraldamine seostub kõige lähemalt üldises keelekorralduses taotletavate eesmärkidega, sest nende kohta ei ole kehtestatud eraldi õigusakte.

Nimekorralduse peaeesmärk on tagada nimede kasutamises selgus ja ühemõttelisus. Lisaks tuleb arvestada keelelisi, kultuurilisi ja ajaloolisi tegureid, mis tähendab mh põlisnimede ja identiteedi kaitset.

Nimekorraldust käsitlevad õigusaktid

Kõige üldisemalt käsitleb nimeküsimusi 21.02.1995 vastu võetud **keeleseadus** (RT I 1995, 23, 334 jj), mille 5. peatükk on „Nimed, nimetused ja teave“. Sätted puudutavad kohanime keelt (§ 19), Eesti kodaniku nime kirjutamist (§ 20), asutuse, ettevõtte või organisatsiooni nimetust (§ 21) ja nime rahvusvahelist kuju (§ 22). Võrreldes 22.01.1989 vastu võetud eelmise keeleseadusega on nimesid käsitlev osa praeguses lakoonilisem, puuduvad ka mõned vajalikud sätted, nt isiku õigus omarahvuslikule nimemallile (oli varasemas seaduses); ebatäpselt on sõnastatud nimede ümberkirjutust käsitlevad laused (viidatakse Eesti isiku- ja kohanimede kirjutamisele muudes tähestikes, ent ei mainita muukirjaliste nimede ümberkirjutamist Eesti dokumentidesse).

Otseselt nimesid käsitlevatest õigusaktidest on praegu olemas **kohanimeseadus**, **isikunimeseaduse eelnõu** ja ärinimesid hõlmav **äriseadustik**, samuti mitmeid rakendusakte (eriti kohanimekorraldust puudutavaid).

ISIKUNIMED

1. Isikunimede kujunemine

Eesti **eesnimede** kohta on andmeid 12.–13. sajandist alates. Tol ajal kasutusel olnud läänemeresoome hõimude nimesüsteemi kuulunud muistsed isikunimed asendusid 16. sajandi lõpuks ristiusustamisega kaasa tulnud nimedega, enamasti laenati nimede lühikujud ja neid mugandati (*Mari, Jaan*). Laennimed moodustavad meie eesnimistu püsikihistuse. 19. sajandi keskpaigas hakati laennimedele eelistama võõrapäraseid eesnimisid, mis jäid ülekaalu 20. sajandi esimeste kümnenditeni (*Marie, Karl*). Rahvusliku liikumise ajal 19. sajandi lõpukümneteil elustati varasemates kirjapanekutes ja rahvaluules leiduvaid muistseid isikunimesid (*Lembitu, Salme*), lisa saadi Soomest (*Aino, Väino*), kirjandusest (*Eha, Endel*) ja eriti uute nimede loomisega (*Luule, Öie*). Võõrapäraseid nimed asendusid laialt propageeritud eestipärase nimedega, mille kõrgaeg oli 1930. aastail, mil toimus ka nimede eestistamine. 1940. aastail olid ülekaalus laennimed (*Maie, Rein*), 1950.–60. aastail valiti lastele taas eesti omanimesid (*Sirje, Urmas*; laennimed *Tiina, Toomas*), neid hakati olemasolevatele ka lisaks moodustama (nt *Marika* jt eeskujul *Jaanika* jne). 1970. aastail hakkas eestlaste eesnimistu täienema uuemate võõrapärase nimedega (*Margit; Marko*). 1980. aastail eelistati taas eestipäraseid eesnimisid, laiemasse pruuki tulid seni vähem kasutatud laennimed (*Triin; Kristjan*). 20.–21. sajandi vahetust iseloomustab eri stiilide paljusus. Valitakse nii 20. sajandi alguse eesnimisid (*Anette; Karl*) kui ka laennimesid (*Liisa; Siim*), ent ülekaalus on siiski uuemad võõrapärase nimed (*Annabel; Kevin*); eesti eelisnimestik on üha sagedamini eesnimisid, mis on moes ka teistes Euroopa maades.

Osa eestlasi kannab kaksiknimesid (*Mari-Liis; Karl Robert*). Praegu saab kaksiknime umbes 20% eesti lastest.

Niisiis iseloomustab eesti eesnimistut 1) nimede paljusus (iga uus nimemood toob kaasa uusi nimesid, mis hõlpsasti eelmised välja vahetavad); 2) nimemoe kiire vaheldumine;

3) avatus võõrapärasusele (laenatakse nii nimesid, kui jäljendatakse võõrapärasust ka omanimeses, nt liidete, võõrtähtede rohkusega); 4) julge nimelooming (tehisnimed 20. sajandi alguses, sarnased protsessid hiljem, 1950.–1970. aastatel ning analoogne käitumine ka hiljem).

1999. aastal said eesti lapsed kokku u 3200 erinevat nime. Aastatel 1990–2000 sündinutel (165 091 last, k.a muud rahvused) on registreeritud 19 158 erinevat nime (sh kaksiknimed).

Eestlastele pandi **perekonnanimed** XIX sajandi algupoolel: Liivimaa kubermangus 1823–1826 ning Eestimaa kubermangus 1835. Enne seda oli seaduse kaitse all olevaid püsivaid ametlikke perekonnanimesid vaid vähestel eestlastel, peamiselt linnades. Suuremat osa rahvast kutsuti lisanimedega, mis moodustatud koha-, isanimest, ametinimetusest vm. Lisanimed olid seejuures üsna muutlikud, kui just elukoht või amet ei pärandunud põlvest põlve. Lisanimede kasutuse algust arvatakse 14.–16. sajandisse. Perekonnanimede panekust alates oli nimedel seaduslik kaitse: nime ei võinud muuta kohtu loata (*Lihwlandi-ma Tallorahwa Seädus*, Tartu 1820, § 11). Nime algkujuks oli nimepaneku protokollidesse kantud kuju. Kuna protokolliti enamasti saksa keeles ja vanas kirjaviisis, leidis rohkelt eestikeelsete nimede moonutusi, ka olid paljud tol ajal pandud nimed võõrkeelsed (eelkõige saksakeelsed). Leidus segakeelseid, samuti omakeelseid, kuid kõlbeliselt kohatuid nimesid.

2 Isikunimekorralduse areng

2.1 Isikunimekorraldus 1917. aastani

1888. a avaldatud senati otsuse kohaselt võimaldati perekonnanime muuta, kui see on inetu ja sündsusetu ning annab kaaskodanikele alust nimekandjat pilgata. Avaldus tuli esitada keisri nimele, kes otsustas nimemuute (*Sobranije uzakonenij i rasporjaženij pravitelstva* No 87, 1888, st. 799). Asjaajamise keerukus ja tasulisus ilmselt hoidis ära massilised nimemuuted (*Prii- ehk liignimede muutmisest, kaotsi-läinud priinimede kui ka vanade maksmapanemisest*. Olevik 7.04.1904, nr 14).

3. juunil 1891 kinnitas keiser riiginõukogu otsuse, mille kohaselt tuli alates 1. jaanuarist 1892 hakata ev. luteriusu kogudustes kirikuraamatuid vene keeles pidama. Dokumentide väljastamisel varasemate kirikuraamatute põhjal tuli saksa- või muukeelsele originaalkirjapildile lisada venekeelne vaste (W. R., *Kirikuraamatute ära kirjade keel*. – Postimees 1915, nr 294). Seega suurenes segadus eesti nimede kirjapildis veelgi. Ühe ja sama perekonna üks ja sama perekonnanimi võis pereliikmete dokumentides olla kirjas mitmel eri viisil.

Eesnimede vastu pole tollased seadused huvi tundnud. Nime valikut on määranud traditsioonid, ilmselt on ka sündide kirjapanijatel, kirikuõpetajatel, olnud oma suunav osa.

2.2 Isikunimekorraldus Eesti Vabariigis 1918–1940

Rahvusriigi sündides 1918. a ja eesti keelele riigikeele staatuse andmisega seoses hakati enam tähelepanu pöörama ka isiku-, eeskätt perekonnanimede korraldamisele. Tuli tegelda põhiliselt kolme probleemiga: 1) nimekirjutuse küsimused, 2) perekonnanimede panek veel perekonnanimeta kodanikele, 3) nimede muutmine.

Nimekirjutus

Nagu eelnevas öeldud, valitses nimede kirjapildis segadus. Eri dokumentides võis ühe ja sama isiku nimi olla kirjas eri kujul, erinevates keeltes. Üldiselt loeti algkujuks isiku sünnimeetrikas olevat nimekuju (Teder 1939: 20). Muus keeles kirja pandud nimede transkribeerimisel võeti aluseks Akadeemilises Emakeele Seltsis ja Eesti Kirjanduse Seltsi keeleteoimkonnas välja töötatud ümberkirjutusreeglid (seltside keelelisi otsuseid avaldati jooksvalt ajakirjas Eesti Keel). Ka nimede käänamisel võeti aluseks mainitud seltside soovitusel. Need punktid korraldati põhiliselt juba 1920. aastatel.

Omakeelsete, kuid vanas kirjaviisis olevate nimede kaasaegses ortograafias kirjutamise eest astusid vabariigi algusaegadel välja mitmed keeleteadlased. Riigikogu saadiku Villem Ernitsa sellekohane seadusettepanek jäeti Riigikogus 1921. a siiski tähelepanuta. Riigikohtu Tsiviilosakonna otsusega 7. aprillist 1927 lubati **nimede õigekeelsuslik parandamine** nimeomaniku soovil (Riigikohtu Tsiviilosakonna toimetis nr 30, 1927). Selle õiguse kinnitas 22. oktoobril 1934. a antud perekonnanimede korraldamise seadus (RT 1934, 91, 735). Siseministri 26. novembri 1934. a perekonnanimede ja nimede korraldamise määrusega (RT 1934, 102, 803) sätestati, et nii ees- kui ka perekonnanimede õigekeelsusliku parandamise sooviga tuleb pöörduda selle omavalitsuse perekonnaseisuametniku poole, kelle juures peetakse sooviavaldaja perekonnakirju. Perekonnaseisuametnik pidi otsustama küsimuse, kahtluse korral aga esitama selle otsustamiseks siseministeeriumile. Keeleteadlaste poolt välja töötatud täpsemad juhised avaldati ajakirjas Eesti Keel (Elisto 1934).

12. veebruaril 1935 andis siseminister **võõrapäraste nimede kirjutamise määruse** (RT 1935, 15, 144). Sellega pandi perekonnaseisuametnikele kohustus juhtida kodanike tähelepanu nende nimede võõrapärasusele ning võimalusele neid parandada ja kirjutada eesti õigekeelsuse eeskirjade kohaselt. Samal päeval andis siseminister juhtnöörid perekonnaseisuametnikkudele võõrapäraste nimede parandamiseks või kirjutamiseks (Riigi Teatajas avaldamata, vt Teder 1939: 32–64).

Perekonnanimede panek veel perekonnanimeta kodanikele

Tartu rahuga tulid Eesti Vabariigi koosseisu õigeuskliku elanikkonna enamusega maa-alad Petserimaal ja Narva taga, mis varem olid kuulunud Vene kubermangude halduspiirkonda. Üheks nende alade eripäraks oli perekonnanimede puudumine suurel osal rahvastikust. Kasutati traditsioonilist venepärast isikunimesüsteemi, kus isiku nimi koosnes ees- ja isanimest. Ametlikus asjaajamises sünnitas see raskusi, seda enam, et õigeusu traditsiooni kohaselt kippusid eesnimed ja sellele vastavalt isanimedki korduma.

4. aprillil 1921 võttis valitsus vastu **seaduse Petserimaa ja Narva taguste valdade elanikkude perekonnanimede kohta** (RT 1921, 26, 21). Seal alaliselt elavad Eesti kodanikud, kel puudus perekonnanimi, pidid selle võtma siseministri määratud tähtajal ja korras. Valitsuse täiendava määrusega (RT 1921, 58) seati tähtajaks 1. jaanuar 1922. Nimede andmiseks moodustati kolmeliikmelised komisjonid valdades ja Petseri linnas siseministeeriumi esindajate juhtimisel. Üle 18aastased kodanikud pidid seatud tähtaegadel ilmuma komisjonide ette omale nime valima. Seaduse eirajatele nimi määrati.

Petserimaal töötasid komisjonid 19. sept – 29. dets 1921, andes kokku 50 234 isikule

8654 perekonnanime (Postimees 8.02.1922, Vaba Maa 20.01.1922). Narva-tagustes valdades algas töö 10. jaanuaril 1922 (Postimees 11.02.1922). Komisjoni esimehe Samuel Sommeri aruande kohaselt (Postimees 13.08.1923, 14.08.1923) anti seal kokku 5329 isikule 1278 perekonnanime.

Üsna varsti selgus, et perekonnanimeta kodanikke oli mujalgi. Näiteks puudusid perekonnanimed isikutel, kes küll Petsjerimaalt või Narva tagant pärit, kuid kes olid asunud elama mujale Eestisse. Samuti puudusid perekonnanimed Ruhnu saare elanikel.

1926. a jaanuaris heaks kiidetud **perekonnanimede võtmise seadusega** (RT 1926, 11, 10) kohustati kõiki veel perekonnanimeta Eesti kodanikke omale kuue kuu jooksul perekonnanime võtma. Nime võtmisest tuli teatada kohalikule perekonnaseisuametnikule, kes nime protokollis. Seaduse eirajatele pidi nime määrama siseminister.

Seega hiljemalt 1926. aasta lõpuks pidid kõigil Eesti kodanikel olema perekonnanimed. Vastav nõue 1934. a nimeseadustes („Nimekorralduse seadus“, RT 1934, 52, 438; „Perekonnanimede korraldamise seadus“, RT 1934, 91, 735) seletub ilmselt sellega, et osal Eesti kodakondsusesse astuvaist kodakondsuseta isikuist (nn halli passi omanikud) võisid perekonnanimed puududa.

Eesnimed

Eesnime panekut reguleeriti Eesti Vabariigi perioodil 20. märtsil 1931. a perekonnaseisu seaduse kohta antud juhtnõuade muudatuse § 26 lg-s 4, mille järgi ei võinud lapse sünniakti kanda vastsündinu kohta nimesid, mis on vastuolus heade kommetega; mis teisiti võisid tekitada avalikku pahameelt või olid naeruväärsed; samuti ei võinud akti kanda vastsündinud poeglapsele nime, mis üldiselt tuntud tütarlapse nimena, ja vastsündinud tütarlapsele nime, mis üldiselt tuntud poeglapse nimena. Nimede arv ei olnud piiratud. „Perekonnaseisuametniku käsiraamatus“ (Teder 1939: 239) selgitatakse küll, et „nimede liiga suure arvu sissekandmisest akti tuleb perekonnaseisuametnikul ära ütelda sünniakti formulari vastava lahtri piiratuse pärast“.

Kuni 1. juulini 1926, mil hakkas kehtima perekonnaseisu seadus, oli võimalik eesnimede muutmine ühest usust teise üleminekul ning selline nime muutmine oli ka juriidiliselt kehtiv, kui mindi üle usku, mille vaimulikel oli kehtivate seaduste põhjal õigus registreerida perekonnaseisu muudatusi.

Eesnime muutmine oli võimalik alates 1. juulist 1934. aastal nimekorralduse seaduse § 19 põhjal järgmistel põhjustel: nime võõrkeelne kuju, soov mitmest nimest tarvitada ainult üht, muud mõjuvad põhjused.

1934. a lõpus kehtima hakanud perekonnanimede korraldamise seaduse 4. ptk käsitles ka eesnimede muutmist, kuid sisulisi muudatusi see varem kehtinuga võrreldes ei toonud. Samas ei tohtinud vastavalt perekonnanimede ja nimede korraldamise määruse (26.11.1934) § 1-le eesnime muutmisel võtta uueks nimeks sellist, mis ei vastanud eesti õigekeelsusele, seega eesmärk oli soodustada nimede eestistamist.

Isikunimede muutmine

Oma riigi algaegade rahvusliku entusiasmiga ei sobinud kokku see, et suur osa perekonnanimedest (hinnanguliselt umbes pooled) olid võõrkeelsed. Samuti taheti

vabaneda orjaaegu meenutavaist sõimu- ja roppudest nimedest perekonnanimedena.

17. detsembril 1919 võeti vastu **perekonnanime muutmise seadus** (RT 1920, 2/3, 15). Sellega anti Eesti kodanikele võimalus vabaneda võõrapärastest, samuti halva kõla või tähendusega eestipärastest perekonnanimedest ning võimalus säilitada sugukonnanime (sellena mõisteti naise või ema neiupõlvenime). Seadus ei võimaldanud muuta eesnimesid, ei korraldanud olemasolevate ja uute võetavate perekonnanimede kaitset ega öelnud midagi nimede õigekeelsusliku parandamise kohta. Nimemuutmise protseduur oli küllaltki aeganõudev ja keeruline (käis Riigikohtu tsiviilosakonna kaudu), samuti kulukas.

Erandina perekonnanime muutmise seadusest said oma perekonnanime muuta alaliselt Petserimaal või Narva-tagustes valdades elavad inimesed. Nimelt eespool mainitud seadus Petserimaa ja Narva taguste valdade elanikkude perekonnanimede kohta lubas neil nimedepanekuga samas korras ka nime muuta, kui nimel on võõrkeelne kõla. Seega nende puhul piisas nimemuutmise soovi esitamisest antud seaduse põhjal kohapeal tegutsenud nimepanekukomisjonidele. Petserimaal on komisjoni aruande kohaselt oma nime vahetanud 394 isikut (55 eestlast, 107 setut, 232 venelast) (Postimees 8.02.1922), Narva taga 822 isikut (333 eestlast, 78 ingerlast, 411 venelast) (Postimees 13.08.1921).

Mujal Eestis tavapärase korra alusel vahetati peamiselt sündsusetuid, inetuid nimesid. Sugugi ei kiirustatud muutma võõrapäraseid perekonnanimesid, mis tegelikult oli seadusloojate eesmärk.

Järgnevatel aastatel tegutsesid nimede eestistamise eestvedajad selle nimel, et nimede muutmise korda lihtsustataks, mis paneks inimesi meelsamini muutma oma võõrkeelseid perekonnanimesid eestikeelsete vastu.

Mõnigi sellesuunaline eelnõu kukkus Riigikogus läbi, kuni 12. juulil 1930. a võeti vastu uus **perekonnanimede muutmise seadus** (RT 1930, 57, 388). Selle järgi anti nime- muute otsustamine Riigikohtu pädevusest siseministri pädevusse. Mõjuvaks nime muutmise põhjuseks loeti lisaks endistele ka soov eristada nime, kui see on liiga laialt tarvitusel. Asjaajamise kord jäi samasuguseks, kui kehtivuse kaotanud 1919. a seaduses.

Ka need uuendused ei rahuldanud. Huvi nimede eestistamise vastu hakkas ühiskonnas kasvama. Seltskond taunis selle väga tähtsa rahvusliku küsimuse jätmist kodanike rahakoti kanda. Avalikes aruteludes ja mitmetes märgukirjades nõuti maksu alandamist ning protseduuri lihtsustamist.

Eriti soodsad tuuled hakkasid puhuma pärast 1934. a märtsipööret, kui valitsuses hakati kõiki rahvuslikult tähtsaid küsimusi ka riiklikult tähtsate küsimustena käsutama. Kohtu- ja siseministeriumis välja töötatud uus nimede muutmise seaduse eelnõu sai riigivanema kinnituse 13. juunil 1934 (RT 1934, 52, 438) seaduse elluviimise juhtnöörid RT 1934, 56, 500). Selle, pealkirja järgi „**Nimekorralduse seadusega**“, vabastati võõrkeelsete ees- ja perekonnanimede muutmise järgneva kaheks aastaks igasugustest maksudest, v.a Riigi Teatajas kuulutamise tasu. Nimemuute mõjuvad põhjused jäid endiseks, lisandus võimalus muuta nime siis, kui soovitakse mitmest teisendist ametlikustada ainult ühte. Seati piirangud nime valikule: ei tohtinud võtta tuntud tegelase või üldtuntud sugukonna perekonnanime. Nimemuute otsustajaks jäi siseminister, kes pidi kahtluse korral ära kuulama keeleteadlaste arvamuse. Kehtima jäi endine kolmekuuline vaidetähtaeg. Uuendusena loodi siseministeriumis perekonna-

nimede kaitseregister, kuhu võisid oma nime 25 krooni eest lasta kanda need, kes olid oma nime eestistanud pärast 17. detsembrist 1919. Kaitseregistrisse kantud nime võis edaspidi anda vaid nimeomaniku sugulastele.

Ka sellel seadusel oli mõningaid puudusi. Vaidetähtaeg kolm kuud oli liiga pikk. Otsustaja jäi endiselt rahvast kaugele, kuigi sooviavaldusi võisid juba vastu võtta ka kohalikud perekonnaseisuametnikud. Nende osalus piirdus siiski vaid andmete kontrollimisega ja dokumentide edasisaatmisega siseministrile. Seadus ei võimaldanud oma nime kaitsta põliste eesti nimede kandjatel. Ka nime valiku piirangud olid vähenõudlikud. Säilis teatav tasu nimemuute eest. Soodustingimustel ei saanud muuta eestikeelset, kuid halva kõla või tähendusega perekonnanime.

Nende puuduste kõrvaldamiseks andis riigivanem oma 22. oktoobri 1934. a dekreediga uue, **perekonnanimede korraldamise seaduse** (RT 1934, 91, 735). Selle põhjal võis siseminister panna nii võõrapäraste nimede eestistamise kui ka eestikeelsete, kuid halva tähenduse või kõlaga nimede muutmiste otsustamise kohalikele ametnikele. Oma otsusega 14. detsembrist 1934 (RT 1934, 107, 841) siseminister seda ka tegi, delegerides oma otsustusõiguse omavalitsuste perekonnaseisuametnikele alates 1. jaanuarist 1935, see on samast ajast, kui hakkas kehtima nimede eestistamise lihtsustatud kord selle seaduse järgi. Vaidetähtaega lühendati kolmelt kuult eestistamiste puhul ühe kuuni, muudel juhtudel kahe kuuni. Nimede eestistamine ja halvakõlaliste nimede muutmine vabastati igasugustest maksudest. Nähti ette nimede õigekeelsuse vabatahtlik parandamine siseministri poolt antud juhtnööride alusel (isiku avalduse põhjal kohaliku perekonnaseisuametniku juures — RT 1934, 102, 803). Uue nime valikule seati rangemad piirangud kui seni. Ei võinud võtta: 1. tuntud tegelase või üldtuntud sugukonna perekonnanime; 2. kaitstud nime; 3. perekonnanime, millel on halb või labane tähendus, halb kõla, või mis on liiga laialt tarvitusel; 4. võõrkeelset perekonnanime, kui sooviavaldaja on eesti rahvusest või kui tal on eestikujuline perekonnanime. Siseministri 26. novembri 1934. a määrusega (RT 1934, 102, 803) seati veel üks piirang: uueks nimeks ei saa võtta sellist, mis ei vasta eesti õigekeelsuse eeskirjadele.

Järgnenud seaduse muutmise seaduste, määruste ja juhtnööridega anti rida täpsustusi. Näiteks riigivanema poolt 22. märtsil 1935. a antud seadusemuudatusega (RT 1935, 30, 247) võis kaitseregistrisse hakata kandma ka põliseid ja muudetud eestipäraseid nimesid ning nimekaitse tasu vähendati 25 kroonilt 15 kroonile. Ka nimede eestistamise lihtsustatud korra tähtaega pikendati mitmel korral, viimati 1939. aastal kuni 1. jaanuarini 1941 (RT 1937, 101, 820; 1939, 115, 893).

2.3 Isikunimekorraldus Nõukogude ajal

Nõukogude aja ülevaates, osalt ka varasemas ja hilisemas osas on refereeritud Piret Mõistliku bakalaureusetööd (Mõistlik 2001).

1. jaanuarist 1941 kehtestati Eestis **Vene NFSV „Abielu, perekonna ja eestkoste seaduste koodeks“** (ENSV Teataja 1940, 73), millega tühistati kõik varem kehtinud nime puudutavad õigusaktid. Dokumentides tuli tarvitusele isanimi. Eraldi isikunimeseadust Nõukogude ajal vastu ei võetud.

Nime muutmise kohta hakkas kehtima 1940. a 31. märtsi NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi seadlus „NSV Liidu kodanike perekonna- ja eesnimede muutmise korra

kohta“ (NSVL Liidu Ülemnõukogu Teataja 1940, 11). Selle seadluse § 3 põhjal kohustati NSV Liidu Rahvakomissaride Nõukogu kinnitama NSV Liidu Siseasjade Rahvakomissariaadi instruksiooni „NSV Liidu kodanike perekonna- ja eesnimede muutmise korra kohta“. See kinnitati 7. aprillil 1940. a (NSV Liidu Määruste Teatmik 1940, 8). Instruksiooni järgi võis oma nime muuta vähemalt 18-aastane NSV Liidu kodanik, välja arvatud juhul, kui ta viibis eeluurimise all või oli kohtu poolt karistatud või kui riigivõimu organite poolt oli proteste. Abielus olija nimemuude ei läinud automaatselt üle abikaasale. Nime muutmise sooviavaldused tuli otsustada kolme kuu jooksul, otsuse peale võis kaevata kõrgemalseisvale organile.

26. juulil 1957 andis Eesti NSV Ministrite Nõukogu korralduse nr 1016-k, millega kinnitas Eesti NSV Siseministeriumi ja Eesti NSV Vabariikliku Perekonnaseisuaktide Büroo poolt esitatud juhendi „Perekonnaseisuaktide registreerimise korra kohta linnade ja rajoonide perekonnaseisuaktide büroodes“ (Juhend perekonnaseisuaktide registreerimise korra kohta linnade ja rajoonide perekonnaseisuaktide büroodes. Teenistuslikuks kasutamiseks. Tallinn 1957). Juhendi üheksandas osas reguleeriti perekonna- ja eesnime muutmist, kuid varasemaga võrreldes see muudatusi kaasa ei toonud. Juhendile olid lisatud nimemuutmise aktide ja tunnistuste näidised. Samas oli sätestatud lapsele perekonnanime panek perekonnaõiguslikust aspektist (juhendi punktid 31, 32, 33 ja 37). Lühidalt: abielulaps ja sellega võrdsustatu sai vanemate ühise perekonnanime või selle puudumisel vanemate kokkuleppel ühe vanema perekonnanime, vallaslapsele kandus ema perekonnanimi, leidlapsele andsid nime eestkostjad või hooldajad. Juhendi punktis 93 on käsitletud perekonnanime abiellumisel: abiellujad võisid võtta ühiseks perekonnanimeks kas mehe või naise perekonnanime või jääda abieluelsete perekonnanimedele juurde. Punktide 107 ja 108 alusel jäeti abielu lahutanud vanemate lastele see perekonnanimi, mis neil oli sünni registreerimisel, kui aga laste perekonnanime sooviti pärast vanemate abielu lahutamist muuta, tuli selleks pöörduda eestkoste- või hooldusasutuste poole.

Eesti NSV Ülemnõukogu istungjärgul 31. juulil 1969. aastal kinnitatud ja alates 1. jaanuarist 1970 kehtestatud „**Eesti NSV abielu- ja perekonnakoodeksi**“ (Eesti NSV Teataja 1969, 31) nimesid puudutavad sätted järgivad üldiselt varasemaid juhtnööre: lapsele antakse ees- ja perekonnanimi vanemate kokkuleppel, selle puudumisel määrab nime eestkoste- või hooldusorgan (§ 63, 64); 10-aastaseks saanud lapse nime võis muuta ainult tema nõusolekul (§ 65 lg 4). Samuti oli koodeksisse lisatud 19. ptk perekonna-, ees- ja isanime muutmise kohta, mis peamiselt kordas perekonnaseisuaktide registreerimise korra juhendis sätestatud põhimõtteid. Koodeksi § 203 kommentaar 2 täpsustab, et nime muuta on lubatud ainult mõjuvatel põhjustel nagu nime halb kõla või raskused selle häälendamisel, ühe abikaasa soov kanda teise abikaasaga ühist perekonnanime või tagasi saada oma abieluelset perekonnanime (Eesti NSV abielu- ja perekonnakoodeks. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn 1974, lk 225–226).

Eesti NSV Ministrite Nõukogu 22. septembri 1970. a määrusega nr 432 kehtestati eeskirjad perekonnaseisuaktide registreerimise, korraldamise ja arhiveerimise kohta. Sisulisi muudatusi-täiendusi senikehtinud korraga võrreldes need eeskirjad kaasa ei toonud.

26. märtsil 1971. aastal NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi poolt vastu võetud „Seadlus NSV Liidu kodanike poolt perekonna-, ees- ja isanime muutmise kohta“ (NSV Liidu Teataja 1971, 13) tühistas NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi 31. märtsi 1940. aasta seadluse „NSVL kodanike perekonna- ja eesnimede muutmise korra kohta“. Uue

korra järgi võis lisaks ees- ja perekonnanimele muuta ka isanime.

Eesti NSV Ministrite Nõukogu 14. märtsi 1977. aasta määrus nr 118 „Perekonnaseisuaaktide kannete muutmise, taastamise ja annulleerimise korra ning aktiraamatute hoidmise korra ja tähtaegade põhisätete kohta“ (Eesti NSV Teataja 1977, 14) andis võimaluse parandada sünniaktis lapse ees- või perekonnanime, kui sünniakti koostamisel oli lapsele nimi antud vanemate soovi arvestamata.

1. jaanuarist 1986 hakkasid kehtima Eesti NSV Ministrite Nõukogu 30. detsembri 1985. aasta määrusega nr 665 antud uued perekonnaseisuaaktide registreerimise eeskirjad (Eesti NSV Teataja 1986, 16). Perekonnanimede osas muudatusi ei olnud. Need eeskirjad tühistati alles Vabariigi Valitsuse 19. augusti 1997. aasta määrusega nr 159 (RT I, 1997, 62).

Kahe eesnime piirang. 1985. a juunist alates rakendati 28. märtsil 1984 NSVL justiitsministeeriumis alla kirjutatud „Instruktiivset juhendit sünni registreerimise küsimustes“ (Andres Mihkels, *Keelatud Anna-Liisa?*, Edasi 16.01.1987, nr 12, lk 4; *Nimi lapsele*, Õhtuleht 10.03.1987, lk 2). Selle 11. punkti järgi võis lapsele panna vaid ühe nime, kahe eenime panek (k.a sidekriipsuga nimed) oli keelatud. Põhjuseks toodi see, et tavakasutusse kipub mitmest nimest siiski vaid üks jääma ning probleeme võib tekitada see, kui eri dokumentides esineb erinev nimi. Juhendi alusel oli kahe järgneva aasta jooksul kaksiknimede kasutus piiratud. Üksikjuhtudel on kaksiknimesid ka tol perioodil registreeritud, kuid suurem osa valis seaduse survele ühe nime soovitud kahest või kahest nimest kokku kirjutatud nime, mis formaalselt ettekirjutusele vastas. Keeld tekitas palju pahameelt ja nii tuli riigil järeleandmisi teha; edaspidi võis lapsele anda ka kaks sidekriipsuga seotud nime (sidekriipsu kasutamist peeti iseenesestmõistetavaks ja oli sisuliselt kohustuslik) (Henn Riive, *Keelatud Anna-Liisa? Anna-Liisa jälle vaba*, Edasi 29.07.1987, nr 173, lk 4).

Piirangu tühistamise järel on paljud vanemad kokkukirjutatud nimele algselt kavatsatud kirjakuju andnud (nt *Sten-Erik* pro *Stenerik*).

3 Isikunimekorraldus praegu

21. veebruaril 1995 vastu võetud **keeleseaduse** (RT I 1995, 23, 334 jj) järgi on Eesti riigikeel eesti keel. Riigikeele ametliku kasutuse aluseks keeleseaduse mõttes on eesti kirjakeele norm. Sama seaduse § 20 sätestab, et Eesti kodaniku nime ametlik kuju kirjutatakse eesti-ladina tähtedega; Eesti kodaniku nimesid kirjutatakse muud tähestikku kasutatavates keeltes vastavuses kirjakeele normides kehtestatud ümberkirjutusreeglitega. Keeleseaduse § 22 põhjal on Eesti kodaniku nime rahvusvaheline ladinatäheline kuju samane Eestis kasutatavaga.

Perekonnanime staatust perekonnaõiguse seisukohalt reguleerib 12. oktoobril 1994 vastu võetud perekonnaseadus (RT I 1994, 75 jj) . Selle § 5 käsitleb perekonnanime valikut abiellumisel, § 31 perekonnanime pärast abielulahutust, § 47 ja § 48 lapse perekonnanime ja selle muutmist, § 85 lapsendatava ees- ja perekonnanime, § 114 leidlapse ees- ja perekonnanime. Varasemaga võrreldes uuenduseks on abiellujatele antud võimalus liita oma perekonnanimele abikaasa perekonnanimi.

Nimemuutmisi reguleerivad perekonnaseaduse paragrahvid 126 ja 140. Perekonnaseaduse § 140 järgi kohaldatakse nime muutmisel Eesti Vabariigi riigivanema 1934.

aasta 22. oktoobri dekreediga kehtestatud perekonnanimede korraldamise seaduse (RT 1934, 91) sätteid, välja arvatud 1. ja 3. peatükk ning § 8 1. lõige, § 10 1. lõike punkt 3 ja 4 ja 2. lõige, § 12, § 13, § 14 2. lõige, § 16 ning § 25 1. lõige. Kuni nimeseaduse kehtestamiseni otsustab Eesti kodaniku nime muutmise siseminister. Samas korras muudetakse Eestis alalise elukohaga isiku nime, kes ei ole teise riigi kodanik. Riigilõivuseaduse (RT I 1997, 80 jj) § 72 järgi on nimemuutmisakti koostamine tasuline.

Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi otsusega 3. maist 2001 (RT III 2001, 15) on tunnistatud kehtetuks perekonnaseaduse § 140 lõikes 1 viidatud perekonnanimede korraldamise seaduse (RT 1934, 91) § 11 osas, mis sätestab, et sooviavalduses palutud uueks perekonnanimeks ei või olla „perekonnanimi, millel võõrkeelne kujud, kui perekonnanime muutmise sooviavaldaja on Eesti rahvusest või kui sooviavaldajal on eestikujuline perekonnanimi“.

(Kohtuasja taustast: siseminister keeldus 15. aprilli 1999. a käskkirjaga rahuldamast Marika Arendi taotlust oma nime muuta. M. Arendi soovis uueks perekonnanimeks Arendi Elita von Wolsky. Keeldumise õigusliku alusena märgiti siseministri käskkirjas perekonnaseaduse § 140 lg 2 ning riigivanema 22. oktoobri 1934. a dekreediga kehtestatud perekonnanimede korraldamise seaduse § 11. M. Arendi esitas Tallinna Halduskohtule kaebuse, milles palus tühistada siseministri käskkiri, leides, et see on motiveerimata ja selle andmisel ei ole arvestatud tema soovi alal hoida oma suguvõsa nime. Kaebaja taotles ka perekonnanimede korraldamise seaduse § 11 põhiseadusevastaseks tunnistamist, kuna piirang, mille kohaselt võõrkeelse kujuga perekonnanime ei või taotleda eesti rahvusest või eestikujulist perekonnanime kandev isik, diskrimineerib rahvusliku tunnuse alusel eesti rahvusest isikuid ning on seetõttu vastuolus põhiseaduse §-ga 12. Tallinna Halduskohus tühistas 21. veebruari 2001. a otsusega siseministri vaidlustatud käskkirja ning esitas 27. veebruaril 2001 Riigikohtule taotluse kontrollida perekonnaseaduse § 140 lg 1 vastavust põhiseadusele.)

Eesnimikasutust reguleerib perekonnaseaduse II osa 7. ptk § 46. Eesnimevalik on piiratud vaid lg 3 sisuga, keelates lapsele panna eesnime, mis ei ole kooskõlas heade kommete ja tavadega, ning lõikega 4, mis lubab lapsele panna kuni kolm eesnime või ühe kahekordse eesnime (koosneb kahest sidekriipsuga seotud nimest). Ka eesnime muutmisel kohaldatakse riigivanema 1934. a 22. oktoobri dekreediga kehtestatud perekonnanimede korraldamise seadust.

Kui vaadata eeltoodud seadusesätteid, siis selgub, et isikunimede õiguslik regulatsioon on veel üsna puudulik.

Vaatame näiteks perekonnanime muutmist. Muutmise põhjustena loetleb praegu kehtiv 1934. a perekonnanimede korraldamise seaduse § 8 järgmisi: perekonnanime võõrkeelne kujud; perekonnanime halb või labane tähendus või perekonnanime halb kõla; soov eristada perekonnanime, kui see on liiga laialt tarvitusel; soov hoida alal sugukonnanime; soov mitmest perekonnanime teisendist tarvitada ainult üht; muud siseministri poolt küllaldaseks peetavad põhjused. Peale selle on öeldud, et eestipärane, kuid õigekirjutuse poolest vigane perekonnanimi parandatakse nimeomaniku soovil siseministri poolt antud juhtnõotide alusel. Sama seaduse § 11 kehtestab piirangud uue nime valikule: uueks perekonnanimeks ei või olla mõne tuntud tegelase või mõne üldtuntud sugukonna perekonnanimi ega perekonnanimi, mis on kantud perekonnanimede kaitseregistrisse. Samuti perekonnanimi, millel on halb või labane

tähendus, halb kõla või mis on liiga laialt tarvitusel, kui ka perekonnanimi, millel võõrkeelne kuju, kui perekonnanime muutmise sooviavaldaja on eesti rahvusest või kui sooviavaldajal on eestikujuline perekonnanimi.

Paljud neist sätetest on tänapäeval praktiliselt teostamatud. Liiga laialt tarvitusel olevate nimede loendit meil praegu ei ole, ega ole ka otsust, mille alusel lugeda mingit perekonnanime laialt tarvitusel olevaks. Ei ole reegleid perekonnanimede keelsuse üle otsustamiseks (kohanimede keelsuse üle otsustamiseks on eeskiri kehtestatud – RT I 1997, 65). Nimede õigekeelsuse parandamise punktis on tühi viide siseministri juhtnööridele. Neid praegustel perekonnaseisuametnikel kasutada ei ole. Omal ajal siseministeriumis peetud perekonnanimede kaitseregistrit tänapäeval ei peeta.

Kuni Riigikohtu eelmainitud lahendini 3. maist 2001 kehtis nimemuutmisel paradoksaalne kord, et eesti rahvusest või eestipärase perekonnanimega isikud ei saanud uueks perekonnanimeks valida mitte-emalekeelset nime, küll aga said mis tahes keelse perekonnanime omale valida muust rahvusest Eesti kodanikud. 1990. aastate algupoolel levis nende hulgas tendents muuta oma nimed eestikeelseks (Rein Sikk, *Ivanidest saavad Juhanid ja Lebedevidest Luiged*. – Eesti Päevaleht 27.10.1999). Nimevahetuse tippe oli 1993. aasta, mil Tallinna perekonnaseisuametis soovis uut nime saada 643 isikut, suurem osa neist kandis venepärast nime (Kaie Ilves, *Kuidas muuta nime?* – Õhtuleht 7.09.1995; Urmas Seaver, *Tallinlased on agarad nimevahetajad*. – Sõnumileht 3.06.1997). Ilmselt tehti seda oma laste tuleviku nimel ja selleks, et Eestis paremini hakkama saada (Rein Sikk, *Virumaal eestistatakse nimesid*. – Eesti Päevaleht 24.03.1997).

Iseasi, kas suguvõsadele meeldib, kui nende nime valib omale sellele suguvõsale võõras isik. Praegune kord seda kuidagi ei takista. Ka omal ajal kaitstud nimed, mille eest inimesed maksid suuri summasid riigikassasse, on praegu jäetud kaitseta.

Eesnimede puhul võimaldab kehtiv seadus perekonnaseisuametnikel vanemate arututele soovidele nime valides vaid õige piiratud ulatuses vastu astuda. Kokkuleppeliselt on heade tavade ja kommete alla mahutatud keeld panna nimeks tähenduselt kohatuid sõnu, numbreid ja üksikuid tähti (sh nt *Jr.*, *Jun.*). Kuid neidki on süneregistrisse kantud, nt tüdrukutele *Angry* (ingl vihane), *Bajana*, *Demon*, *Grisli*, *Marle*, *Silli* (sm heeringas, ingl *silly* rumal, lollakas), *Tsirkka* (vrd *circa*); poistele *Amor*, *Banda*, *Beg* (ingl paluma, kerjama), *Demo*, *Ego*, *Eros*, *Heikko* (sm nõrk, jõuetu), *Hermo* (sm närv), *Jonni*, *Klein* (sks väike), *Lucifer*, *Mango*, *Sagris*; *Vladimir Teine*.

Perekonnaseisuametnike seas on levinud hoiak proovida vanemaid veenda, ent lepitakse siiski praktiliselt kõigi vanemate soovidega. Kui 1970. aastatel leidub sünniakti märkuste lahtris võõrapärase või kaksiknime registreerimisel sageli täiendus: „Vanemate tungival soovil saab laps nimeks (näiteks) *Ruth*“, on praegustel ametnikel vastava seadusepunkti ettenäitamiseta peaaegu võimatu vanemaid veenda.

Ühe põhjusena on nimetatud just vähest seaduse kaitset. Ametnikud kasutaksid meelsasti ka juhtnööride ja määruste abi, eriti näiteks võõrapäraste nimede registreerimisel (Mõistlik 2001: 71). Kasutusel olevate nimevariantide rohkust arvestades oleks taoliste loetelude olemasolu igati põhjendatud: ajajärgul, kui uusi nimesid või eri keelte kirjalpilte tuleb erinevaid infokanaleid pidi juurde tohtul määral, on ametnikul peaaegu võimatu teada, missugused variandid on – küll võõrapärased, aga – olemas ja kasutusvõimelised.

Arvestada tuleb ka, et sündide registreerimisega tegelevad nt valdades väga erineva ettevalmistusega ja nimevaistuga inimesed, kelle kogemus keskustes igapäevatööna nimede registreerijatele alla jääb.

Kõigi isikunimeküsimustega peaks tegelema uus isikunimeseadus, mille koostamise nägi ette juba perekonnaseaduse § 140. Aastast 1995 alates on Keeleamet (praegu Haridusministeeriumi keeleinspeksioon) korraldanud isikunimeteemalisi nõupidamisi, mille tulemusena töötati välja ja kiideti Justiitsministeeriumis 19. jaanuaril 1996 heaks **isikunimeseaduse kontseptsioon**. 22. aprillil 1996 moodustas keeleamet haridusministri 1. aprilli 1996 käskkirja alusel isikunimekomisjoni, mis pidi välja töötama isikunimeseaduse eelnõu 1. detsembriks 1996. Komisjoni töö ei käivitunud, takerdudes arvatavasti rahapuudusesse. 27. juunil 1999 saatis Emakeele Seltsi juhatus siseministrile kirja ettepanekuga jätkata isikunimeseaduse eelnõu väljatöötamist Siseministeeriumi juures. Seltsi juhatuse ettepaneku aluseks olid seltsi 24. mai 1999. a koosolekul kõlanud ettepanekud ja arvamused. Oma 26. juuli vastuses peab ka siseminister teemat sedavõrd oluliseks, et on valmis moodustama asjaomase töörühma. Mõneks ajaks jäi küsimus siiski soiku, kuni selle elustas eespool juba mainitud Marika Arendi kohtuasi. **Isikunimeseaduse eelnõu väljatöötamise töörühm** moodustati siseministri 15. mai 2001. a käskkirjaga nr 203 ja sai ülesandeks välja töötada isikunimeseaduse eelnõu 1. detsembriks 2001. Eelnõu valmis 2002. aasta oktoobriks ning esitati Riigikantseleisse 29. oktoobril 2002.

3.1 Isikunimeseaduse eelnõu

Eesti riigikeel on eesti keel, mida kaitsevad põhiseadus ja keeleseadus. Riigikeele ametliku tarvituse aluseks on kirjakeele norm. Nimed on riigikeele osa. Seega on loogiline, et ka **nimekirjutus peab vastama eesti kirjakeele normile**. Selle nõude esitamist ei saa tagasi lükata väidetega isiku põhiseaduslike õiguste piiramisest. Muidu peaksime loobuma õigekeele õpetamisest koolides ja laskma kogu ametliku keelekasutuse vabaks. Isikunimeseaduse eelnõu väljatöötanud komisjon oli seisukohal, et nimede kirja pilt peab vastama eesti õigekirjutuse reeglitele.

Nimed on ka osa meie rahvuslikust pärandist. Seega on õigustatud **nimede säilitamine ja kaitse**. Eriti käib see perekonnanimede kui konservatiivsema nimistuosa kohta. Seetõttu on isikunimeseaduse eelnõus seatud piiranguid perekonnanime muutmisele. Seisukoht on, et nime muutmiseks peavad olema väga mõjuvad põhjused (loetletud eelnõu §-s 18) ning et uus võetav perekonnanimi peab vastama teatud tingimustele (loetletud eelnõu §-s 19). Eriti rõhutatakse nime vastavust eesti nimetraditsioonile ja õigekirjutustavale. Erand tehakse teistest rahvustest isikutele, kellel lubatakse valida oma nimetraditsioonile vastav nimi.

Nimistu kui ajaloolise pärandi säilitamise püüetega on kooskõlas ka eelnõu autorite seisukoht abiellumisel moodustatud **liitperekonnanimede mittepärandatavuse** kohta. Eesti nimesüsteemile on omane ühekordne perekonnanimi; kaheosalisi perekonnanimesid esineb vaid erandina. Nende juurdetekitamine ei oleks mõistlik. Eelnõu kohaselt abiellumise korral isiku soovil moodustatav kaheosaline perekonnanimi ei oleks pärandatav, küll aga saaks pärandada seniseid kaheosalisi perekonnanimesid.

Perekonnanimede perekonnaõiguslik regulatsioon on isikunimeseaduse eelnõusse üle

võetud praegu kehtivast perekonnaseadusest peaaegu muudatusteta.

Isikunimeseaduse eelnõu täpsustab olulisel määral kehtivas perekonnaseaduses **eesnimele esitatavaid nõudeid**. Seaduseelnõu järgi võib lapsele panna kuni kolm lahku kirjutatud nime või kaks sidekriipsuga seotud nime; ei ole lubatud panna nime, mis eraldi või koos perekonnanimega ei ole kooskõlas heade kommete või eesti nimetavaga; ei või mõjuva põhjuseta panna tavatut eesnime, mis keeruka või üldisele keelekasutusele mittevastava kirja- või häälduse tõttu või üldkeelelise tähenduse tõttu ei ole eesnimena kasutamiseks sobiv, ei vasta isiku soole või on üldtuntud isikunimi.

Isikunimeseaduse eelnõu kohaselt luuakse siseministri valitsemisalas nõuandev 7 kuni 11 liikmega **isikunimekomisjon**. Komisjoni ülesandeks on anda siseministrile soovitusi isikunime andmise või kohaldamise vaidlustamise korral, anda nõu isikunimede moodustamise kohta esitatud küsimustele vastamiseks ja probleemide lahendamiseks, teha ettepanekuid isikunimede moodustamist täpsustavate nõuete sätestamiseks, anda selgitusi isikunimede vastavuse kohta nimeseaduse nõuetele. Seejuures on komisjonil õigus saada isikunimede andmise ja kohaldamise küsimustele riigi- ja kohaliku omavalitsuse asutustelt vastuseid, anda isikunimeseaduse selgitamiseks ja tutvustamiseks juhendeid ja selgitusi, saada nimeteadusliku usaldusasutuse isikunimeteemalisi eksperthinnanguid.

Seega loodaks keskne nimekorralduse küsimustega tegelev ekspertorgan, kuhu sellesuunaline tegevus koonduks. Seni on sama ülesannet täitnud vabatahtlikus korras Emakeele Selts ja Eesti Keele Instituudi ning ülikoolide töötajad. Nende kohustused ja õigused isikunimekorralduslikes küsimustes ei ole kusagil reglementeeritud, samuti ei ole nende tööd eraldi tasustatud.

Riikliku isikunimekomisjoni loomine võimaldaks süstemaatilisemalt isikunimekorraldust edendada. Riigipoolne tugi annaks võimaluse luua või omandada nimekorralduseks vajalikud andmebaasid. Praegu haldab rahvastikuregistrit AS Andmevara, kust nimeandmete omandamine käib üksikutele uurimisasutustele rahalises mõttes ülejõu.

3.2 Isikunimede keelsus

Eesti **eesnimesid** jagatakse traditsiooniliselt eestikeelseteks ja võõrkeelseteks. Eestikeelsete hulka kuuluvad nimed, mis toetuvad omatüvedele ning millel pole võõraks peetavaid struktuurijooni, n.o 1) muinaseesti nimed praegusaegsel kujul, 2) tehisnimed, 3) lähisugulaskeeltest pärit nimed, 4) täiesti eesti keeles mугanenud laennimed. Võõrkeelsed nimed on mугanemata või osaliselt mугanenud nimed, mis on eestlaste kasutusse jõudnud põhiliselt viimase 150 aasta jooksul.

Praeguse eelisinimestiku järgi otsustades on populaarsemad rahvusvahelised nimed. Eeliskahékümmes on nii poistel kui tüdrukutel valdavad võõrkeelsed nimed. Eesti omanimed on esindatud vaid üksikute laennimedega (*Liis, Triin, Kadri, Liisa; Kristjan, Siim, Mihkel, Tanel, Taavi*), ülejäänud on vanemad või uuemad võõrapärased nimed.

Eesti eesnimistut iseloomustab avatus, nimevaliku kiire vaheldumine; uusi nimesid leiutavad nii vanemad ise, kuid tavaline on nimede laenamine rahvusvahelisest kasutusest. Kuivõrd ka 19. sajandi keskpaigale eelneval perioodil kasutati – küll

muganenud kujul ja eestipäraseks peetuna – rahvusvahelisi ristiusu taustaga nimesid, on teiste rahvaste nimede kasutamist Eestis sedavõrd omaks peetud, et selgelt eesti päritolu eesnimede suurest ülekaalust saame rääkida vaid 20. saj üksikutel perioodidel (1930.–1940., 1980. aastad). Nimesid laenatakse nii lähinaabritelt kui ka kaugemalt (leedu *Egle*, soome *Erki*, *Kaisa*, rootsi *Sven*, inglise *Kätlin*, *Annabel*, *Kevin*, *Robin*).

Muidugi võiksid eesti lapsevanemad eelistada eesti omanimesid, ent kui võrd võõrnimede kasutamise tava on väga pikaaegne, ei saa oodata olulist nimemaitse muutust. Ka teiste maade olukorra järgi otsustades on üldine suund üha suurema ühtlustumise ning rahvusvahelistumise poole. Seega on teatud mõttes tegemist paratamatu protsessiga. Seda tasakaalustab ka tõsiasi, et rahvusvahelisest nimevarast valivad eesti lapsevanemad eeskätt need nimed, mis eesti kasutusse (struktuur, hääldus) sobivad (nt *Annabel*, *Laura*, *Kevin*, *Robin*). Liiga keerulisi ja kaugeid nimesid kasutatakse üksikjuhtudel ning seejärel kaovad nad tarvitusest.

Uuema tendentsina tuleb nimetada siiski seda, et kui varasemate uute laenude puhul eelistati eestipärast kirjaipilti, siis nüüd jäävad sageli ülekaalu võõrvariandid (nt eelisnimede hulgas on *Kelly* pro *Kelli*). Aastatel 1990–2000 esines mõni võõrtähtedest või võõrapärastest tähekombinatsioonidest 7,7% tüdrukute nimedes ja 4,9% poiste nimedes; 1990. a oli vastavad näitajad 5,6% ja 2,9%, 1970. aastateni sai võõrtähega nime kuni 2% lastest.

Võõrtähtedega on seotud ka praeguse nimekasutuse üks olulisimaid negatiivseid tendentse, järjest enam on kasutusse tulnud mitmesuguseid segavariante: võõrtähti lisatakse nii võõrast päritolu kui ka omanimedesse suvaliselt.

Ortograafiat aluseks võttes võib eesti nimesid jagada kolme rühma: omanimed, võõrnimed ja tsitaatnimed. Omanimed on kõik eestikeelsed nimed (vt eespool). Võõrnimed on muganemata või osaliselt muganenud nimed, millel on võõraks peetavaid struktuurijooni (nt võõrsõnatähed – *Rudolf*; nimealguline *b*, *d*, *g* – *Brita*; järgsilbi pikad täishäälikud või rõhk järgsilbil – *Marleen*). Tsitaatnimed on nimed, mida kirjutatakse vastava keele reeglite kohaselt, kust nimi on üle võetud. Omanimedes ja võõrnimedes ei tohiks võõrtähti kasutada, eriti lubamatu on võõrtähtede kasutamine selgelt omapäritolu nimede korral (nt *Önnely*, *Daavy*). Tsitaatnimedes võib kasutada võõrtähti ning võõrapäraseid tähekombinatsioone, kuid vaid seal, kus nad alusnimes on (*Christina*, *Caroline*, *Felix*, mitte *Cristiina*, *Carolain*, *Velix*).

Perekonnanimede keelsuse kohta tänapäevaseid statistilisi andmeid esitada küll ei ole, ent nende rühmitus võiks olla üsna analoogiline eesnimede omale. Omasõnade kirjaviisis olevad perekonnanimed (*Tamm*, *Mallene*, *Tähemaa*) on kõik kahtlemata eestikeelsed. Võõrsõnakirjaviisis perekonnanimesid (*Šank*, *Damberg*) loeti 1930. aastatel kindlasti võõrapärasteks ja neid ei olnud nimemuutmise käigus võimalik võtta, samuti kui täielikult mõne võõrkeele kirjaviisis perekonnanimesid (võrreldavad tsitaatsõnadega, nt *Reichenberg*, *Wolsky*). Mõttekam on seetõttu üritada piiritleda eestikeelseid ja võõrkeelseid perekonnanimesid, võttes mõnevõrra aluseks kohanimede eestikeelsuse kindlakstegemise korra (RT I 1997, 65, 1098).

Perekonnanime eesti- või võõrkeelsust saab määrata mitme tunnuse järgi:

1. Leksikaalsete tunnuste järgi on eestikeelsed nimed need, mis sisaldavad äratuntavalt mõne eestikeelse sõna vormi, näiteks *Kask*, *Tamm*, *Lepikult*, *Mäeumbaed*, *Jõeäär*.

Niisamuti on võõrkeelsed need nimed, mis sisaldavad mingi võõrkeelse sõna vorme, näiteks *Birk*, *Eichenwald*, *Ellerode* (saksakeelsed nimed), *Berezovski*, *Poddubnõi* (venekeelsed nimed), *Järvenpää*, *Kettunen* (soomekeelsed nimed).

2. Ortograafiliste tunnuste järgi on eestikeelsed nimed need, mille kirjutusviis ja hääldus on kooskõlas eestikeelsete sõnade ortograafiaga, näiteks *Jürine*, *Martna*, *Lugus*. Võõrkeelsete nimede tunnuseks on võõrtähtede esinemine, näiteks *Cederberg*, *Ericsson*; samuti kirjapildi ja häälduse lahknevus (eesti kirjaviisi mõttes): näiteks hääldatakse nime *Uesson* [uuesson] ja nime *Adoberg* [aadoberg].

3. Derivatsiooniliste tunnuste järgi on eestikeelsed nimed need, mille lõpus eesti perekonnanimedele (ka kohanimedele vm-dele) tüüpiline järelliide, nt *-ste* (*Jaanuste*, *Väluste*), *-vere* ~ *-ver* (*Lillevere*, *Jõgever*), *-ma* (*Tähema*, *Valgma*) vms. Võõrkeelseid nimesid selles osas eristavad näiteks liited *-son* (tüüpiline Skandinaavia ja saksa perekonnanimedes: *Bengtsson*, *Magnusson*), *-berg* (saksa ja rootsi nimedes: *Blumberg*, *Alberg*), *-man(n)* (saksa nimedes: *Holzmann*, *Bergmann*).

4. Kui nimes puuduvad mingid erilised tunnused, mille alusel saaks teda liigitada, saab lähtuda ka nime foneetilisest kujust; nii on loetud eestikeelseks nimeks neid, mille häälikkuju on kooskõlas eesti omasõnade struktuuriga: *Jesse* (vrd kohanimed *Üsse*, *Visse*, *Jõesse*), *Kelam* (vrd *valem*, *tulem* jms).

Eesti- ja võõrkeelse nime piiritlemine ei ole alati lihtne, kõige rohkem valmistavad probleeme hübriidkeelsed nimed, kus üks osa eesti-, teine võõrkeelne, nt *Tõnisson*, *Võsuberg* jms. 1930. aastatel valitsenud käsituses loeti niisugused nimed kahtlusetu võõrapärasteks, praegu on nt eestipäraseks loetud nimi *Veerberk*.

3.3 Isikunimekorraldusega tegelevad institutsioonid

Perekonnanimede allikateks olevaid dokumente hoitakse Riigiarhiivis, maakonnaarhiivides, Siseministeeriumi rahvastiku toimingute osakonna arhiivis jm (nende dokumentide liike ja säilitamispaiku tutvustab põhjalikult Must 2000). Jooksvad andmed Eesti elanike praeguste nimede kohta leiduvad AS Andmevara poolt hallatavas rahvastikuregistris.

Isikunimede uurimise ja korraldamisega on seni tegeldud peamiselt Emakeele Seltsis, Eesti Keele Instituudis ning ülikoolides. Perekonnanimede uurimise kohta leidub põhjalikke ülevaateid viimasel ajal ilmunud kirjanduses (Henno 2000, Must 2000). Nimede ajalugu, uurimist ja korraldamist käsitlev käsikirjaline ja trükitud kirjandus on fikseeritud Eesti onomastika bibliograafia leheküljel Internetis aadressil <http://www.eki.ee/nimeselts/bib/>. Eestit puudutava onomastilise kirjanduse loendit avaldatakse jooksvalt ka sariväljaandes *Onomastica Uralica*. Koostatud on andmebaas XIX sajandil eestlastele pandud perekonnanimede ning eestistatud perekonnanimede kohta (vt Must 2000). Viimasel ajal on hoogustunud isikunimede uurimine ülikoolide juures, kaitstud on mitmeid lõpu- ja magistritöid (nende loend leidub mainitud Interneti-aadressil). Paremini uuritud on perekonnanimede ajalugu XIX sajandil ja Eesti Vabariigi ajal. Vanema ajaloo uurimist on takistanud allikate vähesus ja uurimise komplitseeritus vanade arhivaalide puhul. Nimistu nüüdisaegse koostise uurimise puhul on oluliseks takistuseks rahvastikuregistri nimeandmete kättesaamatus (või kättesaadavus suure raha eest) uurijatele. Nii ei teata praegu eesti- ja võõrkeelsete perekonnanimede suhet, nimede struktuuri, nimede jaotuvust rahvusesti jm uurijatele

ning nimekorraldajatele olulisi andmeid. Loodetavasti loodav isikunimekomisjon saab ligipääsu nendele andmetele.

Nii võib ütelda, et eeldused isikunimede korraldamiseks on soodsad. Valminud on isikunimeseaduse eelnõu, loodetavalt luuakse isikunimekorraldusega spetsiaalselt tegelev komisjon. Nimede uurimiseks on eeldused olemas korralike bibliograafiliste ning nimeandmebaaside näol. Urijatele tuleks veel kättesaadavaks teha nüüdisaegsete perekonnanimede koondandmebaas. Suuremat tähelepanu nõuab isikunimekorraldust käsitleva kirjanduse hankimine, soovitatavalt võiks selleks rahasid eraldada ja koondada see kirjandus loodava isikunimekomisjoni juurde.

4 Isikunimekorralduse ülesanded

Isikunimeseadus jääb siiski ka tulevikus sedavõrd üldiseks, et oluline osa on **rakendusmäärustel**, mis praktikas nt perekonnaseisuametnikke peaksid toetama. Need võivad olla praeguste kasutusandmete alusel koostatavad nimekirjad, nt kahesooliste nimede esinemise kohta Eestis, võõrkeelsete nimede korrektsed ja välditavad kirjakuju jne. Nimekirjad jm abimaterjalid peaksid kasutusvalmis olema selleks ajaks, kui seadust rakendama hakatakse. Eesnimapiirangud suletud loetelu alusel ei ole eesti nimetraditsiooni arvestades mõeldavad ega vajalikudki, eriti kui üldist nimepilti õnnestub eesti ortograafiareeglite kohaseks parandada või suunata.

Nimekorraldajatel oleks tarvis **ligipääsu rahvastikuregistri nimeandmetele**, et teha otsustusi nimemoodustust puudutavates küsimustes. Näiteks laialt tarvitatavat perekonnanimede loendi koostamisel peaks aluseks olema rahvastikuregistri andmed nimede sageduse kohta. Nimede soole vastavuse üle otsustamiseks oleks tarvis teada, mis soost isikutele mingit nime kui palju on antud. Soome isikunimekomisjonil on reaalselt ligipääs rahvastikuregistri nimeandmetele, kuhu komisjon saab esitada teda huvitavaid päringuid. Võiksim sellest võtta eeskuju.

Samuti tuleks isikunimekomisjoni juurde koondada **erialase kirjanduse kogu**, kuhu tellitakse ja ostetakse isikunimekorraldust puudutavat kirjandust nii kodu- kui ka välismaalt. Praegu Eesti raamatukogudes leiduv onomastiline kirjavar on võrdlemisi kaootilise koosseisuga, tihti puuduvad kesksemadki erialased ajakirjad. Eriti nimekorralduse seisukohalt oluline nimeõigust puudutav osa on puudulikult komplekteeritud.

Isikunimedele on senini ilmselgelt liiga vähe tähelepanu pööratud. Nimedest võiks lühiülevaate saada näiteks juba koolis (Soome kooliõpikutes on nimede päritolu jm üldjoontes käsitletud). Nii tekiks ehk arusaam, et nimed on meie või mõne muu rahvuskultuuri osa ja nendega ei tohi omatahtsi ümber käia; samuti tuleks püüda kummutada üldlevinud arusaam, et nimed asuvad väljaspool igasuguseid reegleid (keele struktuur, õigekirja küsimus, traditsioonid).

KOKKUVÕTE

Isikunimekorralduses on praegu tähtsaim saada paika õiguslik ja organisatsiooniline raamistik: vastu võtta isikunimeseadus ja rakendusaktid, käivitada isikunimekomisjoni töö. Alles seejärel saab tõsisemalt hakata tegelema isikunimede keelelise korrastamisega, vastavate reeglite ja soovitude koostamise ja propageerimisega. Eesti

keel on riigikeel, eesti keel ja kultuur põhiseadusliku kaitse all. Nimekorraldus peab seetõttu silmas ka eestikeelsete nimede kui Eesti identiteedi kandja kaitsmise ja toetamise vajadust. Nimedele esitatakse teatavaid **keelsusnõudeid**. On selge, et isikunimede puhul saab eestikeelsuse kaitse käia eeskätt eesti rahvusest kodanike kohta, muukeelsetele peab säilima õigus kasutada oma rahvusele sobivaid nimesid. Perekonnanimede valdava eestikeelsuse tagab traditsioon ja see, et perekonnanime asjatut muutmist ei tuleks soosida. Eesnimevalik on eestlastel läbi aegade olnud suhteliselt vaba ja kohustuslikuks ei suudetud eestipärasust teha isegi nimede eestistamise kõrgajal, 1930. aastatel. Eestipäraseid nimesid ja äärmustest hoidumist saaks ja tuleks aga siiski propageerida.

1 Nimekorraldusega tegelevad institutsioonid

Teadusliku nimekorraldusega tegeldakse praegu mitmes asutuses, kus on nimeuurijaid. Nimeuurimist ja -korraldust ei ole võimalik alati rangelt lahutada, sellest ka osalejate paljus. Eesti Keele Instituut on teadusasutus, millel on pikaajalised nimeuurimise ja -korralduse kogemused. Iseäranis põhjalikult on tegeldud kohanimeuurimisega ja kohanimekorralduse arendamisega; isikunimede uurimine ja korraldamine on hoogu saanud alles viimasel ajal. Instituudi käsutuses on mitmed nimekogud: kohanimekartoteek, kuhu on deponeeritud ka Emakeele Seltsi kogud; elektrooniline kohanimeandmebaas; Emakeele Seltsi isikunimekogud; väljavõte rahvastikuregistri andmebaasist jm. Instituut on andnud nimede asjus eksperdiarvamusi (peamiselt isikunimede teemal), kohanimeseaduse alusel täidab ta nimeteadusliku usaldusasutuse funktsioone. Võru Instituut on oma ülesandeks võtnud ajaloolise Võrumaa kohanime uurimise ja korraldamise, töö tulemusena täiendatakse Eesti põhikaarti kohalike rahvapäraste nimedega ja valmib ajaloolise Võrumaa kohanime andmebaas. Nimeuurijad töötavad või täiendavad end ka Eesti kõrgkoolide juures ning juhendavad üliõpilaste töid, seepärast tuleb tingimata mainida väljaarenevat isikunimede (eeskätt eesnimede) uurimissuunda Tallinna Pedagoogikaülikoolis ning isiku- ja ärinimeteemalist uurimist Tartu Ülikoolis. Neil uurimustel on sageli seos ka puht nimekorralduslike aspektidega.

Riikliku nimekorraldusega tegeldakse nimeliigiti eri asutustes, mille ülesandeks ametlike nimede fikseerimine. Kohanimekorraldust suunab Siseministeeriumi juures tegutsev kohanimenõukogu, mis on nõuandev segatüüpi (nii ametnikest kui ka valitsusvälistest ekspertidest koosnev) komisjon. Nõukogu toimib käsikäes kohanimesid ametlikult määravate organitega (valitsus, ministrid, kohalikud omavalitsused). Isikunimekorralduses niisugune koordineeriv kogu esialgu puudub, ent isikunimeseaduse eelnõu kohaselt moodustatakse Siseministeeriumi juurde isikunimekomisjon, kellel hakkab olema oluline osa isikunimeseaduses sätestatud nõuete ja piirangute täpsustamisel. Ärinimede alal eraldi nimekorraldusega tegelev kogu puudub, kui selleks mitte lugeda oma igapäevatööd tegevat äriregistrit, kus kahtlemata on ametiisikuid, kelle pädevuses on tegelda ärinimede registreerimisega.

2 Nimekorralduse ülesanded

Kokkuvõtlikul kujul on lähiaja ülesanded järgmised.

Isikunimekorralduses:

1) taotleda valminud isikunimeseaduse eelnõu kiiret vastuvõtmist seadusena;

- 2) jätkata uurimusi isikunimedede kasutamise ja selle arengu teemal;
- 3) asuda välja töötama isikunimeseaduse rakendusakte jm abimaterjale, mis aitaksid isikunimedega tegelevaid ametnikke nende töös;
- 4) tagada uurimiseks ja korraldamiseks vajalike andmete olemasolu (ligipääs rahvastikuregistri andmetele, erialakirjanduse soetamine jm).

Kõigi nimeliikide puhul on vajalik selgitada laiemale avalikkusele nimekorralduse ülesandeid ja eesmärgi, rõhutada eesti nimepärandi kui Eesti identiteedi kandja säilitamise ja kaitse tähtsust.

KIRJANDUS

Viited õigusaktidele

- Perekonna nime muutmise seadus 17. XII 1919. — RT 1920, 2/3, 15.
 Seadus Petserimaa ja Naroova taguste valdade elanikkude perekonnanimedele kohta 4. IV 1921. — RT 1921, 26, 21.
 Määrus Petserimaa ja Naroova taguste valdade elanikkude perekonnanimedele seaduse teostamise kohta. — RT 1921, 58.
 Perekonnanimedele võtmise seadus. — RT 1926, 11, 10.
 Perekonnanimedele muutmise seadus 12.VII 1930. — RT 1930, 57, 388.
 Nimekorralduse seadus 13.VI 1934. — RT 1934, 52, 438.
 Nimekorralduse seaduse elluviimise juhtnöörid. — RT 1934, 56, 500.
 Perekonnanimedele korraldamise seadus 22.X 1934. — RT 1934, 91, 735.
 Perekonnanimedele ja nimede korraldamise määrus. — RT 1934, 102, 803.
 Siseministri 1934. a 14. detsembri otsus perekonnanimedele ja nimede muutmise soovialvalduste otsustamise asjus. — RT 1934, 107, 841.
 Võõrapäraste nimede kirjutamise määrus. — RT 1935, 15, 144.
 Perekonnanimedele korraldamise seaduse §-de 3, 4 ja 16 muutmise seadus. — RT 1935, 30, 247.
 Perekonnanimedele ja nimede lihtsustatud korras muutmise tähtaja pikendamise seadus. — RT 1937, 101, 820; 1939, 115, 893.
 Perekonnaseadus 12.X 1994. — RT 1994, 75, 1324 jj.

Monograafiad, artiklid jms

- Elisto, Elmar 1934. Isikunimedele parandamise küsimusi. — Eesti Keel, nr 6, lk 182–188.
 Henno, Kairit 1999. Miks on vaja isikunimeseadust. — Õiguskeel, nr 3, lk 8–14.
 Henno, Kairit 2002. Riiklikust isikunimekorraldusest aastatel 1918–1940. — Õiguskeel, nr 4, lk 33–42.
 Must, Aadu 2000. Eestlaste perekonnaloole allikad. Ajalooarhiiv. Tartu Ülikooli arhiivinduse õppetool. Kleio, Tartu.
 Mõistlik, Piret 2001. Isikunime õiguslik reguleering Eestis. Bakalaureusetöö. Akadeemia Nord, Tallinn.
 Saari, Henn 1963. Pärinime mõiste. Diplomitöö. Tartu. (Eesti kateeder.)
 Saari, Henn 1998a. Termin *nimi* onomastika ja sätestu piirimal. — Õiguskeel, nr 2, lk 29–34; nr 3, lk 4–17.
 Teder, Teofil 1939. Perekonnaseisumetniku käsiraamat. Siseministeeriumi Administratiiv-ala Kirjastuse väljaanne.

Põhjalikum nimekorralduse bibliograafia leidub Internetis aadressil www.eki.ee/nimeselts/bib.